

Nadace a nadační fondy tvoří neodmyslitelnou součást neziskového sektoru v České republice, přestože procházely v novodobých dějinách složitým vývojem. Na počátku 90. let začaly nadace po téměř půlstoletí útlumu znovu vznikat bez jasné koncepce a řádu. Současný zákon o nadacích a nadačních fondech z roku 1997 měl za cíl jasně vymežit obsah jejich působnosti, stanovil však hranice velmi úzce a nadace a nadační fondy se staly jen redistributory majetku bez větších možností vyvíjet vlastní činnost. Odstranit tyto a další nedostatky stávající právní úpravy nadací a nadačních fondů má za cíl nový občanský zákoník, který s účinností od 1. ledna 2014 nahradí v plném rozsahu současný zákon o nadacích a nadačních fondech. Provedla jsem komparaci obou právních úprav, zabývala jsem se charakteristickými znaky nadací, dvojfázovým způsobem jejich vzniku i zániku, jejich organizační strukturou, majetkem a obecně prospěšným cílem.

Po srovnání obou právních úprav jsem dospěla k závěru, že nový občanský zákoník, mimo zavedení souhrnného názvu fundace, přináší značnou liberalizaci nadačního práva. Nadace již nebudou vázány na čistě veřejně prospěšný účel, po vzoru zahraničních úprav mohou být zakládány i nadace dobročinné. Nadacím zároveň bude umožněno měnit účel i během jejich existence, což současný zákon neumožňuje. Větší přínos z pohledu financování nadací a nadačních fondů však spatřuji v uvolnění zákazu podnikání a účasti nadací na podnikání obchodních společností. Myslím si, že nová právní úprava nadací pomůže nadačnímu sektoru k většímu rozvoji.

Následně provedenou analýzou možných zdrojů financování nadací, které jsem rozdělila na zdroje vnitřní a vnější, jsem došla k závěru, že ideálním stavem financování by bylo dostatečně velké nadační jmění, dle nového občanského zákoníku nadační kapitál, které by bylo schopno nadaci zabezpečit stabilní a trvalý výnos, a tedy i nezávislost na vnějších zdrojích. Tento ideální stav však zdaleka neodpovídá stavu faktickému, kdy výnosy z nadačního jmění nepokryjí většinu nadací ani náklady spojené s vlastní správou. Zásadním úkolem a podmínkou úspěšného fungování českých nadací je tedy zajištění vícezdrojového financování, což znamená jejich aktivní zapojení a vyhledávání alternativních zdrojů příjmů. Mezi vnitřní příjmy mimo výnosů z nadačního jmění a ostatního majetku nadace patří výnosy z vlastní činnosti. I když tyto příjmy nepředstavují prozatím pro nadace zásadnější zdroj finančních prostředků, jejich potenciál vzrůstá v souvislosti s novým občanským zákoníkem a zrušením taxativního výčtu povolených podnikatelských činností. Nejenom vzhledem k finanční krizi a snižujícím se úrokům na běžných účtech považuji za rozumné investovat do nemovitostí, i když je jejich správa spojena s dodatečnými náklady, příjmy z pronájmu je

v dlouhodobém horizontu vyváží.

Mezi nejvýznamnější vnější zdroje většiny nadací patří dary od firemních a individuálních dárců. Zejména význam firemní filantropie neustále narůstá, dobročinnost se již stala součástí firemní kultury většiny velkých společností a spolupráce tržního a neziskového sektoru se i nadále prohlubuje. Za úspěšný je možné považovat i projekt dárcovských DMS, ochota donátora je však v tomto případě přímo úměrná míře medializace a aktuálnosti projektu. Vhodným nástrojem k podpoře dárcovství jsou daňové úlevy, které zejména obchodní společnosti motivují k vyšší míře altruismu. Při analýze poskytování dotací ze státního rozpočtu jsem zjistila, že tyto zdroje tvoří zanedbatelné procento z celkových příjmů nadací. Významným zdrojem financí z veřejných zdrojů se mohou stát namísto státních dotací dotace ze strukturálních fondů Evropské unie, jejichž získání ale vyžaduje značné administrativní dovednosti a vlastní zdroje kvůli povinné účasti na spolufinancování.

Významným přínosem pro neziskový sektor mohlo být přijetí zákona o statusu veřejné prospěšnosti, který měl zajistit transparentnější hospodaření a zvýhodněné postavení neziskových subjektů bez ohledu na jejich právní formu. Tím by se nejen posílila důvěryhodnost neziskového sektoru v očích veřejnosti, ale došlo by ke sjednocení dnes značně roztržitěného systému daňových výhod a osvobození neziskových organizací. I když je do daňového práva od 1. ledna 2014 zaveden nový pojem „veřejně prospěšný poplatník“, tato skutečnost nic nemění na tom, že se jedná jen o jiné pojmenování téhož zákonného obsahu. Za další možný zdroj financování nadací považuji daňové asignace, které byly uzákoněny již v několika zemích Evropy. Daňoví poplatníci mohou sami rozhodnout, na jaké dobročinné účely přispějí určitým procentem ze své daně z příjmů. Ani jeden z několika návrhů na zavedení tohoto daňového institutu do českého právního řádu však nebyl schválen.

Nadační sektor je ovlivněn zejména legislativním a ekonomickým prostředím, ale i mnoha dalšími faktory. Problematika financování nadací a nadačních fondů se tak stává komplexním, v čase značně proměnlivým fenoménem, který si zaslouží bližší a důkladnější zkoumání.